

2015/16307

12-3-2015

GRIF

29-5-2015

Provinciale Staten
van Limburg

Provincie Limburg	PS
DOCnr.	
Ingek.	12 MAART 2015
CASnr.	
ID.	

Cluster EZ
Faxnummer
Ons kenmerk 2015/13956
Bijlage(n) 1

Behandeld J.P.P.M. Maatjens
Doorkiesnummer +31 43 389 72 68
Uw kenmerk
Maastricht 10 maart 2015

VERZONDEN 12 MAART 2015

Onderwerp

Een sterke maakindustrie in Limburg.

Geachte Staten,

Bijgaand zenden wij u een informierend stuk inzake een sterke maakindustrie in Limburg (T1887, M615).

Gedeputeerde Staten van Limburg

voorzitter

secretaris

2015/13950

18 maart 2015 Verkiezingen Provinciale Staten www.LimburgKiest2015.nl

Bezoekadres:
Limburglaan 10
NL-6229 GA Maastricht

Postbus 5700
NL-6202 MA Maastricht
postbus@prvlimburg.nl

Tel + 31 43 389 99 99
Fax + 31 43 361 80 99
www.limburg.nl

IBAN -nummer: NL08RABO0132575728 Bereikbaar via:
Lijn 1 (richting De Heeg)
BIC-code: RABONL2U

Informerend stuk

1. Onderwerp

Een sterke maakindustrie in Limburg

2. Inleiding/aanleiding incl. beoogd resultaat

Bij de behandeling van de Programmabegroting 2015 in de PS vergadering van 7 november 2014 heeft de portefeuillehouder toegezegd PS een notitie te doen toekomen over de kaders ten aanzien van hoe Limburg een sterkere positie verwerft in de maakindustrie (toezegging 1887).

In de notitie Een sterke maakindustrie in Limburg wordt de actuele situatie in de Limburgse maakindustrie beschreven en het bestaande beleid met de Uitwerkingsnotitie High Tech Maakindustrie, het programma LimburgMakers en de nota MKB: motor van de Limburgse economie. Vervolgens wordt ingegaan op nieuwe (technologische) ontwikkelingen, zoals digitalisering, 3d printing en service innovatie en de kansen en uitdagingen hiervan voor de bedrijven. De notitie sluit af met een overzicht van nieuwe provinciale initiatieven om de maakindustrie verder te versterken.

In de notitie worden de mogelijkheden van het provinciaal bestuur aangegeven om maakbedrijven niet uit Limburg te laten vertrekken en te behouden voor Limburg (toezegging 1886). Met de notitie wordt ook invulling gegeven aan de uitvoering van motie 615 van het statenlid Heemels van 7 november 2014 inzake de reshoring van de Limburgse maakindustrie.

De notitie beoogt een bijdrage te leveren aan de gedachtenvorming ten behoeve van (de uitwerking van) het nieuwe coalitieakkoord.

3. Bevoegdheid

Het betreft autonoom provinciaal beleid

4. Risico's

Er zijn geen risico's.

5. Periodieke informatie/sturingsinformatie

☐ Via Jaarstukken en Begroting

- ☐ Paragraaf Projecten
- ☐ Paragraaf Financieringen
- ☐ Paragraaf Verbonden Partijen
- ☐ Paragraaf Bedrijfsvoering
- ☐ Programmaverantwoording

☐ Voortgangsrapportages Regeling Grote Projecten

6. Relatie met Programmabegroting – financiële aspecten

De notitie kadert in het programma Economie en werkgelegenheid, programmalijn Innovatiekracht en Topsectoren van de huidige coalitie.

7. Meegezonden bijlagen

Bijgevoegd is de notitie Een sterke maakindustrie in Limburg.

Een sterke maakindustrie in Limburg

Inhoud

1. Inleiding
2. De maakindustrie in Limburg
3. Ontwikkelingen en uitdagingen
4. Nieuwe provinciale initiatieven

Bijlage: Overzicht programma's en maatregelen

1. Inleiding

Een sterke maakindustrie is reeds enkele jaren een belangrijk thema voor het provinciaal bestuur. In de Uitwerkingsnotitie High Tech Maakindustrie van maart 2013 hebben wij het belang van de maakindustrie voor Limburg uitvoerig toegelicht en hebben wij al een voorschot genomen op de hernieuwde belangstelling voor het productie- en verdienvermogen van de (high tech) maakindustrie. De uitwerkingsnotitie bevatte een aantal actiepunten gericht op de versterking van de concurrentiepositie van het Limburgse MKB in de maakindustrie. Deze zijn uitgewerkt in het programma LimburgMakers. Ook ging de uitwerkingsnotitie in op de verbinding van de maakindustrie met de Limburgse campussen, printing en diensteninnovatie, thema's die ook in deze notitie terugkomen.

De maakindustrie in Limburg bestaat uit veel kleinere bedrijven, een groep grotere MKB-ers en slechts enkele grote bedrijven. In het algemeen richt de Limburgse MKB maakindustrie zich, net als de Nederlandse, op niche markten en toelevering. De producten hebben doorgaans een hoge complexiteit, bevatten veel hoogwaardige technologie en worden geproduceerd in kleine(re) series.

Een sterke maakindustrie is voor Limburg van belang omdat er een aanzienlijke werkgelegenheid mee verbonden is. Ook realiseert de sector een hoge toegevoegde waarde en draagt daarmee flink bij aan het verdienvermogen van de regio. Verder is de sector een aanjager van innovaties, omdat er veel wordt geïnvesteerd in onderzoek en ontwikkeling. De maakindustrie is onder meer van grote waarde voor het valoriseren van de innovaties die worden gegenereerd op de campussen en hun thema's. De stevige basis van de Limburgse maakindustrie biedt goede mogelijkheden om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen.

Na een beschrijving van de actuele situatie rond de Limburgse maakindustrie en het bestaande beleid, gaat de notitie in op nieuwe (technologische) ontwikkelingen en uitdagingen en sluit af met een overzicht van nieuwe provinciale initiatieven om deze sector verder te versterken.

2. De maakindustrie in Limburg

Het aantal bedrijven en werkzame personen in de Limburgse maakindustrie is de laatste jaren nagenoeg stabiel, zo blijkt uit cijfers van het Vestigingenregister Limburg. Zowel de cijfers van de CBS definitie van de topsector high tech systemen als de cijfers van de "bredere" maakindustrie, geven aan dat er sinds 2012 sprake is van een kleine toename van het aantal vestigingen en een kleine afname van het aantal werkzame personen. Voor de brede maakindustrie in totaal gaat het in 2014 om ruim 2.500 vestigingen en ruim 47.000 werkzame personen. Aan de maakindustrie zijn nog circa 12.000 werkzame personen verbonden in dienstverlening, zoals software-, ingenieurs- en ontwerp bureaus. Daarmee is de maakindustrie goed voor 16% van de Limburgse werkgelegenheid en één van de grootste sectoren van de Limburgse economie.

In 2013 heeft Berenschot onderzoek gedaan naar de maakindustrie in Limburg. Hieruit blijkt dat de maakindustrie een belangrijke pijler is voor de Limburgse economie. Zo scoort de maakindustrie relatief hoog qua omzet en toegevoegde waarde ten opzichte van de maakindustrie in heel Nederland. Volgens het onderzoek biedt meer investeren in R&D veel kansen om te groeien, ook in de export van producten.

Ten behoeve van de versterking van de Limburgse maakindustrie hebben wij sinds 2013 een aantal kaders en programma's ontwikkeld. Het gaat om het programma LimburgMakers, het ESIC advies Service Innovatie en de nota Het MKB: motor van de Limburgse economie, met daarin belangrijke nieuwe financieringsinstrumenten.

Een groot succes voor de Limburgse maakindustrie is de doorstart in 2012 van VDL Nedcar. Afgezien van de forse en nog groeiende werkgelegenheidsimpuls voor de regio, kan VDL Nedcar worden gezien als één van de voorbeelden van moderne slimme maakindustrie. De recente nationale actieagenda Smart Industry opent met een foto van de VDL Nedcar fabriek in Sittard-Geleen. Dit voorbeeld toont aan dat ondanks de massale inzet van robots, nog veel mensen werk vinden in de maakindustrie. In het kader van de toekomstige personeelsvoorziening bij VDL Nedcar wordt op dit moment gewerkt aan het opzetten van een Masterplan voor een gezamenlijke opleidings- en toeleidingsinfrastructuur waarin regionale overheden, onderwijsinstellingen en bedrijfsleven samenwerken. Dit plan zal naar verwachting ook bruikbaar zijn voor de toeleiding van werknemers naar andere maakbedrijven.

LimburgMakers

Om de maakindustrie te ondersteunen hebben wij in 2013 het programma LimburgMakers opgezet samen met LIOF en Kamer van Koophandel. Met het programma LimburgMakers beschikken wij over een kader om de concurrentiepositie van de Limburgse maakindustrie te versterken. Dit programma dat loopt tot medio 2016 heeft een aanjaagfunctie om ondernemers te informeren en bewust te laten worden en aan te zetten tot het gebruik van nieuwe kennis en technologie. Daartoe worden workshops, (pitch-)bijeenkomsten en netwerkevenementen georganiseerd, waarbij idee generatie een belangrijke rol speelt. Ook zijn er subsidies beschikbaar om bedrijven financieel te steunen bij het uitvoeren van innovatietrajecten. Sinds de start van de driejarige programmaperiode medio 2013 hebben ruim 350 ondernemers deelgenomen aan de (anjaag)bijeenkomsten en hebben 85 projecten een financiële bijdrage ontvangen. Hiermee is een subsidiebedrag gemoeid van € 3,2 miljoen en wordt een volume van € 11,2 miljoen aan bedrijfsprojecten gerealiseerd. Vooral voor de Innovatieproject subsidies, waarmee de bedrijven concrete innovatietrajecten uitvoeren, is veel belangstelling. Vastgesteld kan worden dat het programma succesvol verloopt en dat de Limburgse maakindustrie haar weg naar dit programma heeft gevonden,

Service innovatie

Medio 2013 is Limburg door het European Service Innovation Centre (ESIC), een initiatief van de Europese Commissie, uitgenodigd één van de zes Europese demonstrator regio's op het gebied van service innovatie te zijn. Medio 2014 heeft het ESIC een adviesrapport uitgebracht aan de provincie Limburg. Service innovatie of verdienstelijking van maakproducten wordt gezien als een belangrijke aanjager van nieuwe verdienmodellen voor de maakindustrie. Op basis van het ESIC rapport is onder meer het pilot programma Service Innovation MKB Limburg ontwikkeld. Hierin werken de drie organisaties in de provincie die zich bezighouden met service innovatie, te weten de Service Science Factory van de UM, de Service Valley rondom Canon-Océ en de Smart Services Hub/Smart Services Campus samen. Met ondersteuning van LIOF, Kamer van Koophandel en Provincie richt het pilot programma zich op service innovatie gebaseerde business ontwikkeling in de Limburgse MKB maakindustrie. De recente aankondiging van het Ministerie van Economische Zaken een experimenteel programma op dit gebied op te zetten, illustreert het belang van dit onderwerp.

Gelet op de kracht die uitgaat van service innovatie voor de economische ontwikkeling is de Smart Services Campus in Heerlen van groot belang om een stevig fundament te leggen onder de opbouw en verspreiding van kennis en toepassingen rond nieuwe en slimme diensten. Daarbij is er volop aandacht voor samenwerking met het regionale MKB.

Het MKB: motor van de Limburgse economie

De nota Het Midden- en Kleinbedrijf: motor van de Limburgse economie van juni 2014 richt zich ook tot de Limburgse maakindustrie, die immers voor een zeer groot deel bestaat uit kleine en middelgrote bedrijven. De nota geeft een goed beeld van het economisch krachtenveld waarbinnen het MKB moet opereren. De nota bevat maatregelen en acties gericht op het versterken van het ondernemersklimaat in de provincie en het stimuleren van vernieuwingskracht in het MKB. Zo hebben wij in het provinciaal beleid al langer aandacht voor de versterking van de kennisinfrastructuur (campussen en kennis-as), de aansluiting onderwijs arbeidsmarkt (Techniekplan, Human Capital Agenda's), een betrouwbare ICT infrastructuur, voldoende financieringsmogelijkheden voor het MKB en Limburg branding en promotie. Meest in het oog springend in de MKB nota is de actie om naast het Innovatiefonds, het Limburg Business Development Fonds (LBDF) en het MKB Leningen fonds op te richten. Beide fondsen worden op korte termijn operationeel

Hotraco Group BV te Horst ontwikkelt en produceert intelligente meet- en regelsystemen voor stallen en opslagloodsen in de in de Agro-sector voor een internationale klantenkring. Daarbij is gebruik gemaakt van zowel een LimburgMakers KennisCheque als een InnovatieProject-subsidie. Parallel ontwikkelt Hotraco een nieuw verdienmodel waarbij niet alleen de fysieke producten maar ook de kennis die door de continue stroom aan gedetailleerde data van de nieuwe producten bij klanten beschikbaar is, vermarkt wordt. Dat betekent een verschuiving van een puur productgeoriënteerde onderneming naar een onderneming die haar verdienmodel meer en meer gaat baseren op het aanbieden van diensten. Voor de ontwikkeling van die diensten maakt Hotraco onder andere gebruik van het LimburgMakers ondersteuningstraject InnovatieAssistentie.

3. Ontwikkelingen en uitdagingen

De maakindustrie wordt evenals andere sectoren in de economie, geconfronteerd met ingrijpende veranderingen als gevolg van de opmars van internet en nieuwe of verbeterde productietechnologieën zoals 3d printing. De levenscyclus van producten wordt steeds korter en de internationale concurrentie alsmaar groter. Ook wordt de productie steeds complexer. Klanten kunnen worden bediend met producten, die specifiek voor hen zijn ontworpen en gemaakt. Aan de bedrijven worden hoge eisen gesteld om zich steeds weer aan te passen. Het werken met zeer grote hoeveelheden data als gevolg van de digitalisering wordt cruciaal, maar vraagt van de bedrijven verregaande vernieuwing van hun werkwijze en verdienmodellen, meer en meer gericht op de ontwikkeling van diensten rond de producten. Terwijl nu met circa 80% het zwaartepunt in de maakindustrie ligt op de productie van goederen en 20% op diensten, zal deze verhouding over pakweg tien jaar omgekeerd zijn. Dat hierdoor andere eisen worden gesteld aan de werknemers spreekt voor zich.

Digitalisering

De digitalisering, het internet en de enorme hoeveelheden informatie en data die daarmee worden gegenereerd, heeft een sterke en groeiende invloed op de maakindustrie. Met behulp van sensoren en hoogwaardige communicatie netwerken dringt digitalisering diep door in alle facetten van het productieproces. Machines, robots, 3D printers en andere "dingen" worden via het Internet of Things met elkaar verbonden en in samenhang aangestuurd.

Dit zorgt voor sneller, duurzamer en goedkoper produceren. Ook biedt dit de mogelijkheid tot grotere flexibiliteit en maatwerk van hoge kwaliteit, afgestemd op de wensen van de klant, kwaliteiten waarin de Limburgse maakindustrie al sterk is. Door volop gebruik te maken van de technologische ontwikkelingen hebben de maakbedrijven in Limburg de gelegenheid competitief te blijven. Zo kunnen lage lonen elders worden gecompenseerd door verdergaande robotisering en automatisering, die resulteert in hogere productiviteit en in minder materiaal-, transport- en arbeidskosten. Hierdoor wordt het concurrentievermogen versterkt en vermindert de noodzaak de productie naar elders te verplaatsen.

Digitalisering maakt het voor de gevestigde Limburgse maakindustrie allereerst noodzakelijk het voortbrengingsproces kritisch te heroverwegen en vervolgens bijvoorbeeld op basis van de beschikbaarheid van de grote hoeveelheid digitale informatie (big data) nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen om de afhankelijkheid van het maakproduct te verminderen.

3D printing

De al langer bestaande productietechnologie van 3d printing of additive manufacturing ontwikkelt zich de laatste jaren snel door betere printapparaten en nieuwe materialen en software. De techniek van het 3d printen, waarbij een digitaal ontwerp wordt omgezet naar een fysieke object, biedt voor de innovatieve maakindustrie ongekende vrijheid van vorm en gebruik van materialen. Zo ongeveer alles kan worden geprint in elke vorm en constructie. Gedacht kan worden aan het printen van reserveonderdelen voor machines, prototypes, medische instrumenten, implantaten en menselijke weefsels. De verwachting is dat met behulp van 3d printing over niet al te lange tijd door iedereen overal op maat producten kunnen worden gemaakt.

De 3D printing technologie geeft goede mogelijkheden om de verbinding tussen maakindustrie en industriële ontwerpers binnen de creatieve zakelijke dienstverlening te verbeteren. Het volledig benutten van de mogelijkheden van 3d printen begint immers bij het productdesign.. De Limburgse MKB maakindustrie maakt echter nog onvoldoende gebruik van industriële vormgevers bij innovatie. Dit is ook jammer vanwege de bijdrage die de creatieve dienstverlening kan bieden bij het ontdekken van cross overs.

Helian Polymers te Venlo ontwikkelt en produceert nieuwe innovatieve materialen en materiaalcombinaties, filamenten genaamd , die toegepast worden voor als grondstof voor het 3D printen van producten.

De toenemende vraag naar klantspecifieke producten die tot seriegrootte 1 efficiënt geproduceerd kunnen worden stelt ook nieuwe en hogere eisen aan de filamenten. Niet alleen ten aanzien van de mechanische eigenschappen van het filament maar ook ten aanzien van nauwkeurigheid, uiterlijk, vormgeving en samenstelling van het filament.

Service innovatie

Door de beschreven technologische ontwikkelingen, veelal aangeduid met de term smart industry, hebben bedrijven in de maakindustrie steeds meer moeite om zich alleen met producten te onderscheiden in de markt. Er is sprake van een steeds korter wordende time-to-market en bedrijven moeten steeds sneller nieuwe producten ontwikkelen. Door hoogwaardige diensten toe te voegen kunnen bedrijven zich hier tegen beschermen. De “transformative power” die het ESIC toekent aan service innovatie, is hierbij behulpzaam. Dit houdt in dat bedrijven een transitie doormaken, waarbij het maakbedrijf zijn ontwerp- en productievaardigheden inzet om de effectiviteit en efficiëntie van de processen van zijn klanten te verbeteren en zo zijn klanten maximaal te “ontzorgen”. Met het beschikbaar komen van zeer grote hoeveelheden informatie (big data) kunnen maakbedrijven met behulp van analysetechnieken zoals patroonherkenning, op big data gebaseerde diensten leveren (smart services).

Gekwalificeerd personeel

Om innovaties te kunnen doorvoeren is de aanwezigheid van voldoende gekwalificeerd personeel een must. Verwacht mag worden dat de introductie van nieuwe (arbeidsbesparende) technologie zal leiden tot het verdwijnen van banen en tot wijzigingen in de gevraagde vaardigheden van werknemers. Tegelijk zullen er nieuwe (hoogwaardige) banen bijkomen in de sfeer van software ontwerpers, procesoperators en servicemonteurs. Dit vraagt van de bedrijven inspanningen om werknemers bij te scholen en van de onderwijsinstellingen voortdurende actualisering van opleidingsprogramma's.

4. Nieuwe provinciale initiatieven

Uit de beschrijving van de technologische ontwikkelingen en de uitdagingen voor de bedrijven wordt duidelijk dat het Limburgse MKB in de maakindustrie voor een grote opgave staat. Het is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de ondernemers om concurrerend te blijven en nieuwe technologie en nieuwe verdienmodellen te introduceren. Een aantal Limburgse koploper bedrijven (zie de voorbeelden) is hier ook al mee bezig.

In paragraaf 2 zijn de huidige kaders en programma's geschetst voor de versterking van de maakindustrie en de ondersteuning van de bedrijven. Additionele provinciale initiatieven voor de maakindustrie moeten vooral worden gezocht in de versterking van het aanpassingsvermogen en het aanjagen van vernieuwing in de maakbedrijven. Daarnaast willen wij meer aandacht geven aan het sterker maken van de verbinding van de maakindustrie met de Limburgse campussen. Ook willen wij maatregelen op het gebied van de opleiding en scholing van werknemers en de reshoring van bedrijven in de maakindustrie ondersteunen.

Versterking aanpassingsvermogen

Uit diverse onderzoeken bij ondernemers en uit informatie van LIOF en Kamer van Koophandel blijkt dat veel bedrijven zich nog onvoldoende bewust zijn van de impact van de genoemde ontwikkelingen op de maakindustrie. Ook zijn er ondernemers die zich wel bewust zijn van de kansen, maar voldoende handvaten missen om daar effectief werk van te maken. Weer andere bedrijven geven aan dat ze beschikken over veel kennis en technologie, maar dat ze die nog onvoldoende benutten.

Gelet op het absorberen en verwerken van de smart industry ontwikkelingen door Limburgse maakbedrijven is het op grotere schaal dan op dit moment organiseren van op maat gesneden informatie- en voorlichtingsactiviteiten noodzakelijk. Ook het geven van advies en het opzetten van pilot- en demonstratieprojecten kunnen worden ingezet om de ondernemers te ondersteunen. Daarbij moet waar mogelijk gebruik worden gemaakt van de kennis en expertise van universiteit en hogescholen. De regeling InnovatieAssistentie uit het LimburgMakers programma is een goed voorbeeld hoe ondernemers en (studenten in het) onderwijs elkaar vinden. Een verdere uitrol van deze aanpak is een aandachtspunt.

Verder is het zinvol om (industriële) vormgevers uit de creatieve sector meer te betrekken bij ontwerpprocessen in de maakindustrie om creatieve denkkraft los te maken.

Voortzetting van het succesvolle programma LimburgMakers vanaf medio 2016 biedt hiervoor een geschikt kader. Waar nodig zal extra worden ingezet op bewustwordingsactiviteiten. Daarnaast vervullen de (kleine) innovatiesubsidies binnen het programma een nuttige functie om ondernemers concreet op weg te helpen. In geval van voortzetting van het programma zal (de omvang van) het onderdeel Innovatieproject-subsidies binnen LimburgMakers nader worden gezien.

Voor de financiële ondersteuning van innovatieprojecten komen er ten dele alternatieve mogelijkheden via het Limburgs Business Development Fonds (LBDF) en de bedrijfsgerichte innovatieregelingen in de nieuwe Europese programma's OP Zuid en Interreg. Binnen deze kaderprogramma's zijn er naar verwachting ook mogelijkheden om (grootschalige) valorisatieprogramma's op te zetten zoals het Crossroads project en de Grensoverschrijdende Cluster Regeling (GCR).

Op basis van de ervaringen met en resultaten van het pilot programma Service Innovatie MKB Limburg dat op dit moment wordt uitgevoerd, zullen wij najaar 2015 een besluit nemen over doorontwikkeling van een dergelijk programma, waarbij ook gekeken wordt of uitvoering binnen het kader van LimburgMakers of de Smart Services Campus past.

WP Haton uit Panningen, ontwikkelt en produceert deegverwerkende machines. Hun succes is voor een belangrijk deel gebaseerd op het feit dat zij het afgelopen decennium gebouwd hebben aan een organisatie die geen machines verkoopt maar diensten waar de machine slechts een onderdeel van is. WP Haton kijkt feitelijk niet naar de bakkers, hun directe klanten, maar de klanten van hun klanten. Door die klanten goed te kennen kunnen ze hun directe klant optimaal bedienen en ontzorgen. Om met de woorden van WP Haton te spreken: wij verkopen geen machines maar brood! Dienstenontwikkeling in optima forma!

Verbinding met de campussen

Om de Limburgse maakindustrie te ondersteunen bij het opzetten en uitvoeren van de gewenste vernieuwingen, is het leggen van de verbinding van de maakindustrie met de Limburgse campussen nodig, zodat zij wederzijds profiteren van elkaars kunde en expertise. De campussen zijn gebieden waar veel kennis en technologie gebundeld is. De Serviceboulevard van Chemelot campus is een aanzet om een verbindingfunctie voor het MKB vorm te geven. Ook zijn de Chemelot Campus en Maastricht Health Campus bijvoorbeeld actief op het gebied van 3d printing. Op de Chemelot campus is sinds medio 2014 een Additive Manufacturing Materials Centre gevestigd dat veel ondersteuning kan leveren aan de MKB maakindustrie voor nieuwe applicaties en vooral de toepassing van (nieuwe) materialen. Eind 2014 hebben wij een investeringsbijdrage van € 6,8 miljoen beschikbaar gesteld voor het centrum uit het budget pilot- en miniplantfaciliteiten ten behoeve van de Chemelot campus. De Taskforce die in het leven is geroepen door het Ministerie EZ, de Gemeente Sittard-Geleen en de provincie Limburg en die adviseert over structuurversterking rond Automotive/VDL Nedcar, gaat momenteel na of een breed opgezet manufacturing centre voor de maakindustrie haalbaar is.

Ten behoeve van de transformatie naar een economie, gebaseerd op slimme diensten, gaat de onlangs gestarte Smart Services Campus vanuit het Expertise- en Innovatiecentrum BISS ondersteunende faciliteiten aanbieden onder meer voor MKB bedrijven. Het Small Scale Premium onderwijsconcept leent zich daarnaast om cases van MKB-ers in te brengen, zodat bedrijfsleven en academici samen komen tot innovatieve oplossingen.

Met het programmaplan Greenport Venlo van najaar 2014 worden nieuwe stappen gezet om het Greenport gebied te ontwikkelen als centrum voor de agro/food business en (vers)logistiek. Ook de in de regio aanwezige maakindustrie levert aan deze ontwikkeling een bijdrage. De verbinding van de maakindustrie met de agro/food sector is één van de speerpunten in het huidige LimburgMakers programma.

In de Actieagenda Smart Industry, opgesteld op initiatief van de FME, staan zogenaamde fieldlabs centraal. Fieldlabs zijn praktijkomgevingen van allianties van bedrijven en kennisinstellingen rondom smart industry thema's als digitalisering, diensteninnovatie en 3d printing. Zij zijn gericht op grensverleggend onderzoek en op het aanjagen van innovatie en valorisatie. Ook hebben zij een functie in het ondersteunen van het regionale MKB. De Limburgse campussen kunnen worden gezien als (delen van) fieldlabs. Zij kunnen een belangrijke rol spelen in de invulling van een aantal voor Limburg relevante fieldlabs. In de Samenwerkingsagenda "Een gezamenlijke aanpak in MKB innovatieondersteuning" zijn tussen het Ministerie van EZ, de Provincies, MKB Nederland en de Topsectoren afspraken gemaakt over de koppeling van nationale en regionale middelen voor de ontwikkeling van de fieldlabs.

In het overleg met de campusorganisaties over bovengenoemde onderwerpen willen wij bewerkstelligen dat zij meer initiatieven en activiteiten ondernemen om de Limburgse maakindustrie in contact te brengen met de kennis- en onderzoeksinstituten en bedrijven op de campussen.

Onderwijs en opleiding

Voor het concurrentievermogen van de maakindustrie is goed en voldoende gekwalificeerd personeel van essentieel belang. Om hierin te voorzien is aandacht voor een goede opleidingsinfrastructuur én voldoende instroom in techniekopleidingen nodig. Zowel in Noord- en Midden-Limburg als in Zuid-Limburg is het onderwijs aan de slag om kwalitatief goed techniekonderwijs de toekomst te waarborgen. In Noord- en Midden-Limburg gebeurt dit via de Technieketen N- en M-Limburg en in Zuid-Limburg via Techniekonderwijs Zuid-Limburg waarin het voortgezet onderwijs samen met het middelbaar beroepsonderwijs in afstemming met het regionale bedrijfsleven werkt aan een herinrichting van het techniekonderwijs.

Specifiek voor de maakindustrie is er binnen Techniekonderwijs Zuid-Limburg een ontwikkeling gaande waarbij de reguliere opleidingen op maat van het regionale bedrijfsleven worden gemaakt. Ca. 10 bedrijven zijn hierbij aangesloten, dit aantal kan de komende jaren verder worden uitgebreid. Voor deze ontwikkeling is een aanvraag ingediend in het kader van het regionaal investeringsfonds mbo. Om de interesse van jongeren voor techniek te vergroten en mensen voor de technische sectoren te behouden, is al eerder het Techniekplan Limburg opgezet, als onderdeel van het nationale Techniekpact.

Reshoring maakindustrie

Het competitiever worden van de Limburgse maakindustrie kan voor bedrijven aanleiding zijn eerdere verplaatsingen van productie naar lage(re) lonen landen te heroverwegen en terug te keren (reshoring). Het is moeilijk in te schatten op welke schaal dit zal gaan gebeuren. Er zullen zeker bedrijven zijn waarvoor het terugkeren een aantrekkelijke propositie is, maar rekening moet worden gehouden met de daarvoor noodzakelijke extra investeringen. Wel is op grotere schaal te zien dat bedrijven die nog in Nederland zijn gevestigd, een deel van de bedrijfsactiviteiten terughalen. Bedrijfsonderdelen die produceren voor de markt ter plaatse, zullen zeer waarschijnlijk niet teruggehaald worden.

Aantrekken én verankering van bedrijven zijn de pijlers van het acquisitiebeleid in Limburg, waarbij behoud en groei van werkgelegenheid voorop staat. Die verankering vraagt om actief onderhouden van contacten met in Limburg gevestigde (internationale) bedrijven, iets wat LIOF al doet. Ook in de bovengenoemde Samenwerkingsagenda wordt hieraan aandacht besteed. Over dit Investor Development programma worden nadere afspraken gemaakt met de regionale partners. Ook zullen wij met LIOF, NFIA, LWV en FME overleggen of er nog andere initiatieven mogelijk zijn.

De deelname aan de Hannover Messe in april 2015 van een vijftiental Limburgse bedrijven onder de vlag van LimburgMakers is een goed voorbeeld van de kracht van de Limburgse maakindustrie. Hierdoor worden maakbedrijven buiten Limburg geattendeerd op het aantrekkelijke vestigingsklimaat in de provincie Limburg. Aansluiting van de Limburgse maakindustrie op (grotere) netwerken, zoals Brainport Industries, AutomotiveNL en op Europese schaal is hiervoor ook belangrijk. De mogelijkheden voor samenwerking en export kunnen verder worden verbeterd door gebruik te maken van de bestaande contacten op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking, zowel in de nabije euregio als in verre landen zoals China en Azerbeidzjan.

Tot slot

Het provinciaal bestuur zet in op een sterke maakindustrie. In een wereld van toenemende concurrentie is het belangrijk bedrijven in staat te stellen te vernieuwen. De toepassing van vernieuwende productietechnieken zoals digitalisering, robotisering en 3d printing gaat onstuitbaar doorzetten. Oude banen verdwijnen en nieuwe ontstaan. Het is zaak die nieuwe banen ook in Limburg te laten ontstaan. Ook nieuwe producten en diensten brengen nieuw verdienvermogen. De verbinding van de maakindustrie met de Limburgse campussen is hierbij van grote waarde.

Ons beleid is erop gericht voorwaarden en ondersteuning voor innovatie in het MKB te scheppen. In deze notitie is aangegeven wat wij nu voor de maakindustrie doen en waar wij de komende jaren nog extra mogelijkheden zien.

Bijlage

In de notitie wordt een groot aantal bestaande programma's en maatregelen genoemd. Ten behoeve van het overzicht worden die hieronder op een rij gezet. Waar mogelijk is de provinciale bijdrage aangegeven.

- Programma LimburgMakers	€ 8,9 mln
- Adviesrapport European Services Innovation Centre (ESIC)	op kosten EU
- Pilot programma Service Innovatie MKB Limburg	€ 0,1 mln
- Doorontwikkeling Services Valley (Services Valley Incubator)	€ 1,2 mln
- Expertise- en Innovatiecentrum BISS (Smart Services Campus)	€ 6,0 mln
- Limburgs Business and Development Fonds	€ 30,0 mln
- MKB Leningenfonds	€ 20,0 mln
- Bedrijfsgerichte innovatieregelingen OP Zuid	PM
- Valorisatieprogramma's Interreg (Crossroads, Grensoverschrijdende Clusterregeling)	PM
- Additive Manufacturing Materials Centre (Chemelot)	€ 6,8 mln
- Taskforce Structuurversterking Automotive/VDL Nedcar	PM
- Techniekplan Limburg	€ 4,0 mln
- Masterplan opleidings- en toeleidingsinfrastructuur automotive	€ 0,02 mln
- Programma regionaal investeringsfonds MBO (Techniekonderwijs Zuid-Limburg)	€ 0,55 mln
- Samenwerkingsagenda MKB Innovatieondersteuning van Ministerie EZ en Provincies	PM
- Investor Development programma	PM
- Hannover Messe deelname	PM